

88. Uluslararası Çalışma Konferansı ve Türkiye

Prof. Dr. Tankut CENTEL
İstanbul Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

gelişmelerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bunların yanı sıra, Standartların Uygulanması (Aplikasyon) Komitesi'nin aldığı kararlar da, Türkiye için önemli bazı gelişmeleri sergilemektedir. Bu nedenle, aşağıda ilkin, Konferans içinde yaşanan gelişmeler ve sonra da, Aplikasyon Komitesi'nin kararları, özel olarak Türkiye bakımından değerlendirilmeye çalışılacaktır.

I. Konferans Çalışmalarının Türkiye'ye Etkisi

1. Yeni bir sözleşmenin kabulü

"Anahın Korunmasına İlişkin 103 Sayılı Sözleşme İle 95 Sayılı Tavsiye Kararının Tadili"ne ait geçen yıl 87. Uluslararası Çalışma Konferansı'nda yapılan görüşmeler, bu yıl sonuçlandırılmış ve anahın korunması hakkında bir sözleşme ile tavsiye kararı kabul edilmiştir.

Sözkonusu kabul sırasında, Türkiye adına hükümet ile işçi kanatları oy kullanmamış; işveren kanadı da, diğer devletlerin işveren delegeleriyle birlikte, "çekinser" oyu kullanmıştır. Oy kullanımı konusunda, özellikle Türkiye'nin, belirtilen sözleşme metnini onaylamasına ilişkin olarak yaşayacağı olası güçlükler gözönünde bulundurulmuştur. Gerçekten, yeni sözleşme metninin analık iznini 14 haftaya çıkararak Türk çalışma mevzuatını aşan bir standardı izlemesi, özellikle işveren kanadı üzerinde duraksama yaratmıştır. Bunun gibi, olukça fazla "çekinser" oyun kullanılması, genelde Konferansın işveren kanadının

88.

Uluslararası Çalışma Konferansı, 29 Mayıs-15 Haziran 2000 tarihleri arasında,

Cenevre'de toplanmış ve çalışmalarını sonuçlandırmış bulunuyor. Konferansın sonunda bir sözleşme ile tavsiye kararının kabulü, Burma hakkında karar, 87 ve 98 sayılı Sözleşmelerin uygulanmasına ağırlık verilmesi ve 31, 46, 51, 61 ve 66 sayılı Sözleşmelerin geri çekilmesi gibi önemli

tümünün aynı duraksamayı yaşadığını göstermekte ve bu da ileride fazla onay göremeyecek bir sözleşmenin kabul edildiği izlenimini yaratmaktadır.

2. Küresel rapor

1998 yılında kabul edilen Çalışmaya İlişkin Temel Hak ve İlgeler Bildirisi'nin izlenmesi mekanizması çerçevesinde ILO Genel Müdürü, bu yıl ilk küresel raporunu hazırlamış ve Konferansa sunmuştur. Söz konusu küresel rapor, örgütlenme özgülüğü ile toplu pazarlık hakkının etkili bir biçimde tanınması, yani özellikle 87 ve 98 sayılı Sözleşmelerin uygulanması konusuna hasredilmiştir.

Türkiye'nin gerek 87 ve gerekse 98 sayılı Sözleşmeyi onaylamış ve uygulamaya koymuş bulunması, anılan raporun uygulamaya yönelik öngörülerini açıksından önem taşımaktadır. Bu konuda, Türkiye'nin sadece, her iki sözleşmenin uygulanmasında karşılaştığı yasal bazı güçlüklerinin olduğu görülmektedir. Nitekim, Aplikasyon Komitesi'nin gündemine alınacak olduğunda, Türkiye'nin genellikle son yıllarda bu iki sözleşme bakımından listeye girdiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, Küresel Rapor, önemli kamu hizmetli gruplarının toplu pazarlık haklarından yoksun olduğu ülkelere gösterdiği örnekler içinde, Türkiye'yi de sıralamaktadır¹.

3. Eski sözleşmelerin geri çekilmesi

ILO Statüsü'nün 85. Uluslararası Çalışma Konferansı tarafın-

dan Haziran 1997 tarihinde değiştirilen 19. maddesinin 9. bendi uyarınca, bu yılki konferansta 31, 46, 51, 61 ve 66 sayılı Sözleşmelerin geri çekilmesi kabul edilmiştir. Söz konusu sözleşmelerden hiçbirisi, daha önce Türkiye tarafından onaylanmış değildir. Bu nedenle, buradaki geri çekmenin, Türk hukuku üzerinde herhangi bir etkisi görülmecektir.

II. Standartların Uygulanması Komitesi'nin Çalışmaları ve Türkiye

1. Açıklama yapmaya çağrılan hükümet delegeleri

Aplikasyon Komitesi önünde açıklamada bulunması istenen hükümet delegeleri ile ilgili bulunduğları sözleşme numaralarını, aşağıdaki biçimde sıralamak mümkündür²:

Afganistan (111), Avusturalya (98), Brezilya (111), Kamerun (87), Kolombiya (87), Çibuti (87), Etyopya (87), Guatemala (87), Macaristan (122), Hindistan (29), İran (111), Kuveyt (87), Moritanya (81), Meksika (169), Pakistan (105), Panama (98), Sen Luçya (98), Sudan (29), Svaziland (87), Tanzanya (105), Türkiye (98), Ukrayna (95), İngiltere (29), Venezüella (87).

Bu 24 ülke içinde, 87 sayılı Sözleşme'yle ilgili yakınmalarını ağırlık kazandığı görülmektedir.

Belirtilen ülkelerden Sudan, Kamerun ve Venezüella hakkında özel paragrafa, yani "kara listeye" alma kararı alınmıştır. Bu

bağlamda, Kolombiya ile İran, Konferansın işçi kanadının ısrarına rağmen, özel paragrafa alınmamışlardır.

2. Türkiye'yle ilgili açıklamalar ve karar

Geçen yılki aradan sonra Türkiye, bu yıl görüşülecek ülkeler listesine alınmıştır. Bu konuda, işçi kanadından gelen listeye alma isteğinin Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) tarafından yapıldığı Türk-İş çevrelerince belirtilmişse de, bunda Türk-İş'in hiçbir katkısının olmadığını düşünmek güçtür. Çünkü, bu tür görüşmelerde ulusal temsilcilerin görüşlerinin dikkate alındığı, herkes tarafından bilinen bir gerçektir.

Bunun gibi, listeye alınacak devletlerin tespiti Aplikasyon Komitesi işçi ve işveren sözcülerinin mutabakatıyla gerçekleşiyorsa da; bunun, işçi kanadından gelen önerilerin işveren kanadınca desteklendiği ve listenin birlikte düzenlendiği anlamında ele alınması, sorunu çarpıtmak olur. Çünkü, her iki sözcünün biraraya gelmesi, sadece listedeki çok açık yanlışların ortadan kaldırılması ve varsa, işveren kanadından gelecek listeye alma önerilerinin de dikkate alınması çerçevesinde gerçekleşmektedir. Buna göre de, listenin tespitinde, esas olarak işçi kanadı belirleyici olmaktadır. Bu açıdan, listenin tespitine işveren kanadını dahil etmek ve bunu her iki kanadın bir işbirliği (ortaklığı) biçiminde göster-

mek, son derece yanıltıcıdır ve de gerçek dışıdır.

Türk hükümet delegesi, daha önce belirtildiği üzere³, 98 sayılı Sözleşme'nin uygulanmasıyla ilgili olarak açıklamada bulunmaya davet edilmiştir. Sendikacıların öldürülmesi ve/veya kaybolması yahut tutuklanıp hapsedilmesi veyahut sürgüne gönderilmesi gibi olaylarla ilgili yakınmalara bakıldığında, Türkiye'yle ilgili yakınmaların görece hafif kaldığı söylenebilir.

Gerçekten, 98 sayılı Sözleşme bakımından Türkiye'yle ilgili Uzmanlar Komitesi'nin incelemeleri, esas olarak, üç noktada toplanabilir. Bunlar, ilkin, 2821 ve 2822 sayılı Yasalar'daki sınırlamalar; sonra, kamu kesimi çalışanlarının sendikal hakları ve nihayet, serbest ticaret bölge-lerindeki 10 yıl süreyle grev/lokavt yasağına ilişkin düzenlemelerdir⁴. Uzmanlar Komitesi'nin tespitleri, genel olarak, ılımlı niteliktedir. Aynı havanın, Aplikasyon Komitesi'ndeki görüşmelere de egemen olduğu ve Türk hükümet delegesinin üzerine fazla gidilmediği söylenebilir. Nitekim, Türk işçi delegesi ile İskandinav ülkeleri adına konuşan İsveç işçi delegesinin dışında, Komite çalışmalarında Türkiye'yle ilgili sözlenen olmuştur. Türk hükümet delegesi de; yaptığı konuşmasında, değişik yasa tasarısı çalışmalarından söz etmiş ve ILO'yla teknik işbirliği içine gireceğini belirtmiştir⁵.

Aplikasyon Komitesi: kararında, Türkiye'deki gelişmeleri gözönünde bulundurarak, bunların sürdürülmesini istemiş ve ILO'yla olan işbirliği anlaşması taslağını dikkate almıştır⁶. Bu anlamda, Türkiye'yle ilgili Komite kararının da son derece ılımlı olduğu söylenebilir. Ancak, tüm bu gelişmelerin, Türkiye'nin görünümünü bakımından tamamen olumlu olduğu söylenememektedir. Çünkü, Türkiye: bu yıl dahil olmak üzere, son 20 yıl içinde 18 kez Komite gündemine girmiş durumdadır. Dışarıdan bakıldığında, sürekli gündemde olan bir ülkenin sözleşme ihlalleri içinde olacağı gibi bir yanıl-

mü, Küresel Rapor yüzünden küreselleşmeye ve küreselleşmenin sonuçlarına ayırmıştır. Bu bağlamda, Bakanın, "işletmelerin rekabet gücü için esnekliğin gerekli olduğundan" ve buna karşılık, "çalışanların da iş piyasasında yeni güvencelerle donatılması"ndan söz ettiği⁷ anlamlıdır. Hemen sorulması gereken nokta, bu yeni güvencenin uygulanmaya başlanan işsizlik sigortası mı yoksa uygulanması istenilen yasal iş güvencesinin mi olduğudur.

Bakanın konuşması, diğer bölümü itibarıyla, gerçekleştirilen çalışmalar ile hedeflenen faaliyetlere ilişkindir. Bunlar içinde,

Uzmanlar Komitesi'nin tespitleri, genel olarak ılımlı niteliktedir.

tıcı izlenime kapılmak mümkündür. Nitekim, Komite'nin işçi kanadı, görüldüğü kadarıyla, sürekli böyle bir yapay izlenimi oluşturma çabası içinde olmuştur. Bununla birlikte, Türkiye'nin denetimden kaçmayı ve raporlarını zamanında ve düzenli olarak gönderişi, olumlu biçimde değerlendirilmektedir.

III. Türk Delegelerin Konferans Konuşmaları

1. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'nın konuşması
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı; konuşmasında ilk bölü-

182 sayılı Sözleşme ile denizciliğe ait 14 adet sözleşmenin onay çalışmalarıyla ilgili sürecin başlatıldığının vurgulanması dikkati çekmektedir. Anlaşılan odur ki; şimdiki Bakan da, öncekiler gibi, çekirdek sözleşme yerine çok sayıda sözleşme onaylama- nın Türkiye'nin itibarını artıracağı yanılgısı içindedir. Bu bağlamda, Türkiye'ye gereğini yerine getiremeyeceği sözleşmeleri onaylatmanın, onu uluslararası boyunduruk altına sokmaktan öteye götürmeyeceğinin kendisine hatırlatılması, sanırım, yararlı olacaktır.

2. Türk-İş Genel Başkanı'nın konuşması

Türk-İş Genel Başkanı da; konuşmasında, öncelikle küreselleşmeyi ve bunun çalışanlar üzerinde yarattığı sonuçları vurgulamıştır. Önceki yıllara oranla ilımlı sayılabilecek bu konuşmada, Türkiye'nin, bölgedeki tek laik ve en demokratik ülke oluşundan söz edilişi, son derece anlamlıdır. Türk-İş Genel Başkanı'nın vurguladığı diğer bir nokta ise, sosyal diyalog kanallarının açık tutulması isteği olmuştur⁸. Bu noktada, sözkonusu konuşmanın, genelde yapıcı nitelikte olduğu belirtilmelidir.

3. TİSK Genel Sekreteri'nin konuşması

Küresel Rapor'a rağmen TİSK Genel Sekreteri'nin konuşması, ilk bölümünde, üçlü danışmaya dayanmıştır. Bunun da temelinde, bu yıl inceleme konusu olarak ILO tarafından 144 sayılı Sözleşme'nin seçilmesi olmayı yatmaktadır. Bunun gibi, Türk çalışma yaşamı içinde yaşanan olaylar da, buna hak verecek niteliktedir.

Sözkonusu konuşmanın ikinci bölümü ise, sert tondadır. Gerçekten, anılan konuşma içindeki "Türk İşverenleri olarak ILO vasıtasıyla özellikle gelişmiş ülkelerin sosyal standartlarının gelişmekte olan ülkelere aktarılması çabalarına karşı olduğumuzu ifade etmek isterim"⁹ biçimindeki anlatım, aykırı ses özelliğini taşımakta-

dır. "Etiket" türündeki korumacı ve karışmacı politikalar ortaya çıktığında, bu tür anlatımlara büyük gereksinim duyulacağı açıktır. Gerçekten, günümüz küresel ortamında ILO; Dünya Ticaret Örgütü (WTO) desteği-

kamu çalışanlarının sendikal örgütlenmesiyle ilgili yasalaşma sürecinin tamamlanmasına ve serbest bölgelerde iş mücahedelesi araçlarının özgürce kullanımına yasa düzeyinde olanak tanınmasına dikkat edil-

Aplikasyon Komitesi; kararında, Türkiye'deki gelişmeleri gözönünde bulundurmuştur.

le, sadece, uluslararası ticaretteki kural tanımazlığa karşı asgari standartları koymak, yerleştirmek ve bunları denetlemek durumundadır¹⁰.

IV. Sonsöz

2000 yılında Türkiye, bir uluslararası çalışma konferansı daha geride bırakmış bulunuyor. Aplikasyon Komitesi'yle ilgili gelişmelere bakıldığında, Türkiye'nin uluslararası itibarından fazla birşey yitirmediği söylenmelidir. Gerçekten, yasal bazı sınırlamalara rağmen, Türkiye'de toplu pazarlık sisteminin kendine göre uygulamada işlediği, Komite içindeki görüşmelerde ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, Komite, % 10 barajıyla ilgili Türk işçi sendikalarının çelişkili tutumunun ortadan kalkmadığı izlenimini de sürdürmektedir. Bundan sonraki çalışmalarda, öncelikle

mesi gerekmektedir. Giderek, bunları gerçekleştirecek bir Türkiye'nin, 98 sayılı Sözleşme'yle ilgili korkulu düşleri görmekten ileride uzaklaşacağı, rahatlıkla söylenebilir.

DİPNOTLAR

- 1 Internationales Arbeitsamt (yay.). Mitsprache am Arbeitsplatz. Cenevre 2000. 42.
- 2 Bak. ILC. 88th Session. C. App./D. 5/Addendum. 3-4.
- 3 Bak. yukarıda II 1.
- 4 Bak. ILC. 88th Session. Application-International Labour Conventions. Cenevre 2000. 257-258.
- 5 Bak. ILC. 88th Session. C. App./PV. 14. 26-27.
- 6 Bak. ILC. 88th Session. C. App./PV. 15. 11-12.
- 7 Bak. ILC. 88th Session. Provisional Record 14. 1.
- 8 Bak. ILC. 88th Session. Provisional Record 14. 8.
- 9 ILC. 88th Session. Provisional Record 15. 29.
- 10 Bak. T. Centel. Uluslararası Ticaret ve ILO. İşveren XXXVII. 10 (Temmuz 1999). 22-23.

MERCEK 18